

Sotsiaalkaitseministri 29. veebruari 2016. a määruse nr 18 „Puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning puudega tööealise inimese toetuse tingimused“ muutmise määruse seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määruse muutmise eesmärk on viia see kooskõlla mootorsõidukimaksu seadusega (MSMS) vastu võetud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (PISTS) muudatustega. PISTS-i muudatustega suurendati raske ja sügava puudega laste ning raske ja sügava puudega tööealiste toetusi ning loobuti toetuse arvutamisest sotsiaaltoetuste määra alusel. Seetõttu on alates 01.06.2025 kehtivas PISTS-is kõik toetused esitatud konkreetsete summadena.

Lisaks on määruses võrreldes varasemaga oluliselt selgemalt kirjeldatud aluseid, mille järgi laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastet tuvastatakse. Varem olid selged kriteeriumid sätestatud vaid tööealistele. Plaanis on muuta puude raskusastme tuvastamise süsteemi terviklikult, kuid selguse huvides on siiski vajalik ka praegu määruses muudatusi teha. Muudatuste eesmärk on tagada, et puude raskusastme tuvastamine toimuks ühtsete ja läbipaistvate põhimõtete alusel kõigis vanuserühmades ning pakkuda taotlejale suuremat selgust. Selgemad puude raskusastme tuvastamise alused on olnud ka sihtrühma ootus. Seetõttu on määruses esitatud täpsustatud alused, mida täiendavad juhised ekspertarstidele. Muudatused ei mõjuta puude raskusastme tuvastamise protsessi, kuna senine praktika jääb kehtima. Määruse muudatused on kooskõlas 2024. aastal valminud laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise juhendiga.

Määruses tehakse ka muudatusi, mis on vajalikud õiguselguse tagamiseks.

1.2. Määruse ettevalmistajad

Määruse ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna puuetega inimeste õiguste poliitika juht Kadri Mets (kadri.mets@sm.ee).

Määruse mõjude analüüsi on koostanud Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna analüütik Elo Reitalu (elo.reitalu@sm.ee). Määruse koostamisse on olnud kaasatud Sotsiaalkindlustusameti erivajadusega inimeste heaolu osakonna ekspertiisitalituse juhataja Kalev Härk (kalev.hark@sotsiaalkindlustusamet.ee).

Määruse juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusloome ja isikuandmete kaitse nõunik Alice Sündema (alice.sundema@sm.ee).

Määruse ja seletuskirja on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Määrusega muudetakse sotsiaalkaitseministri 29. veebruari 2016. a määrust nr 18 „Puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning puudega tööealise inimese toetuse tingimused“ (edaspidi *määrus nr 18*) avaldamismärkega RT I, 28.06.2022, 21.

Määrus on seotud [29.07.2024 vastu võetud MSMS-iga](#), millega nähti lisaks PISTS-i muudatustele (raske ja sügava puudega laste ning raske ja sügava puudega tööealiste toetuste suurenemine) ette ka määruse nr 18 muutmine.

Määrus ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses, kuna ei muudeta puude raskusastme tuvastamise menetluse käigus töödeldavaid andmeid ega nende töötlemise viise. Muudatustega täpsustatakse puude raskusastme tuvastamise tingimusi ja korda ning kehtestatakse puudega inimese toetuse määrad.

2. Määruse sisu ja võrdlev analüüs

Määruse koosneb kahest paragrahvist ja kahest määruse lisast.

Muudatuste tulemusena on määruses esitatud keskmise puudega tööeliste toetuste summad täisarvudena ümardatuna ülespoole ja need ei ole enam seotud sotsiaaltoetuste määraga. Samuti on täpsustatud laste ja vanaduspensioniealiste puude tuvastamise aluseid. Need muudatused muudavad toetuste summad inimestele arusaadavamaks ja puude tuvastamise alused selgemaks.

Määruse § 1 punktiga 1 muudetakse määruse preambulit, mis viiakse kooskõlla 01.06.2025 jõustuvate PISTS-i muudatustega, millega muudeti ka määruse nr 18 aluseks olevaid volitusnorme.

Määruse § 1 punktiga 2 muudetakse määruse § 1 lõiget 1 (reguleerimis- ja kohaldamisala), mille kohaselt kehtestatakse määrusega puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning keskmise puudega tööelise inimese toetuse maksmise tingimused ja suurused. Kehtiv määrus hõlmas kõikide puudega tööeliste inimeste toetuse maksmise tingimusi. Määrusega kehtestatakse edaspidi vaid keskmise puudega tööeliste inimeste toetuse maksmise tingimused ja suurused. Muudatus tuleneb sellest, et raske ja sügava puudega tööeliste inimeste toetuse maksmise tingimused ja suurused on viidud PISTS-i.

Määruse § 1 punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 punkt 7 ja § 4 lõiked 4–9.

Määruse § 2 punkt 7 puudutab erijuhtumi mõistet. Edaspidi ei ole erijuhtumit enam määruse mõistete paragrahvis eraldi defineeritud, kuid puude raskusastme tuvastamine erijuhtumi alusel jääb kõikides vanuserühmades endiselt võimalikuks. Erijuhtumi sisu on kirjeldatud otse määruse sellekohastes paragrahvides: § 5 käsitleb seda laste ja vanaduspensioniealiste ning § 6 tööeliste puhul.

Määruse § 4 lõiked 4–9 käsitlevad arstiõppe läbinud isiku arvamuse andmist laste, vanaduspensioniealiste ja tööeliste puude raskusastme tuvastamisel. Need lõiked tunnistatakse §-s 4 kehtetuks, kuna muudetakse nende asukohta määruses (edaspidi § 5 lg-s 1 ja §-s 6).

Selle muudatusega koondatakse iga vanuserühma puude raskusastme tuvastamisega seonduvad sätted ühte paragrahvi, mis muudab määruse ülesehituse loogilisemaks ja arusaadavamaks.

Määruse § 1 punktiga 4 muudetakse määruse § 5 lõike 1¹ punkti 4 sõnastust. Kehtiva korra järgi hinnatakse laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastet kõrvalabi või juhendamise vajaduse alusel, arvestades mitme asjaolu samaaegset esinemist (asjaolud on loetletud punktides 1–4). Punkti 4 kohaselt võetakse praegu arvesse seda, kas abivahend kompenseerib tervises seisundist tulenevaid piiranguid.

Muudatuse kohaselt võetakse piirangute kompenseerimisel lisaks abivahenditele arvesse ka ravi ja ravimite mõju. See muudatus on vajalik, kuna 2022. aastal lisati PISTS-i Riigikohtu lahendi alusel kõrvalabi ja juhendamise määratluse hulka ka ravitoimingud. Ravi ja ravitoimingutega arvestamist puude raskusastme tuvastamisel käsitleb ka juhend laste ja vanaduspensioniealiste isikute puude raskusastme tuvastamise eksperdiarvamuse andmiseks.

Määruse § 1 punktiga 5 täiendatakse määruse § 5 lõigetega 6–10, milles täpsustatakse seda, mille alusel toimub puude raskusastme tuvastamine lastel ja vanaduspensioniealistel

inimestel. See loob senisest olulisemalt selgemad alused selle kohta, milliseid funktsiooni kõrvalekaldeid (ehk puudeliike) Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi ka SKA) laste ja vanaduspensioniealiste puhul tuvastab. Samuti loob muudatus selgemad alused selle kohta, kuidas kujuneb puude raskusaste, arvestades tervises seisundit ja tegevusvõimest tulenevaid piiranguid. Valdkonnad, mida hinnatakse, on analoogsed tööealistega. Muudatus ei mõjuta puude raskusastme tuvastamise protsessi, kuna senine praktika jääb kehtima. Määruse muudatused on kooskõlas 2024. aastal valminud juhendiga laste ja vanaduspensioniealiste isikute puude raskusastme tuvastamise eksperdiarvamuse andmiseks.

Määruse § 5 lõikes 6 on selgelt välja toodud, millistes valdkondades ja funktsioonides SKA lastel ja vanaduspensioniealistel puude raskusastet tuvastab. Määrus tugineb 2024. aastal koostatud laste ja vanaduspensioniealiste isikute puude raskusastme tuvastamise juhendile.

Puude raskusastme tuvastamisel hinnatakse funktsioonihäirest tulenevate tegutsemise ja osalemise piirangute esinemist ning kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve vajadust seitsmes valdkonnas (liikumine, käeline tegevus, suhtlemine, teadvusel püsimine ja enesehooldus, õppimine ja tegevuste elluviimine, muutustega kohanemine ja ohu tajumine, inimestevaheline lävimine ja suhted). Nimetatud valdkondades võivad piirangud olla põhjustatud keha struktuuride ja funktsioonide kõrvalekaldest, mistõttu võivad need seonduda erinevate puudeliikidega. Vastavalt funktsiooni kõrvalekaldele kujuneb ka puude liik, mis näitab, milline funktsioonihäire piirangut põhjustab.

Eelnevalt tulenevalt peab arstiõppe läbinud isik kirjeldama laste ja vanaduspensioniealiste tervises seisundist tulenevaid tegutsemisvõime piiranguid valdkondade ja funktsioonide kaupa analoogselt tööealistega järgmiselt:

1) liikumine – liikumisfunktsioon

Liikumise valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: liikumine eri tasapindadel, ohutu ja takistuseta ringiliikumine, seismine ja istumine, muud liikumise piirangud. Liikumise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad liikumisfunktsiooni kõrvalekalde (ehk liikumispuude) raskusastme tuvastamisel.

2) käeline tegevus – muu funktsioon

Käelise tegevuse valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: käte sirutamine, asjade ülestõstmine ja liigutamine, käteosavus, muud käelise tegevuse piirangud. Käelise tegevuse valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad muu funktsiooni kõrvalekalde (ehk muu puude) raskusastme tuvastamisel.

3) suhtlemine – hinnatakse eraldi nägemisfunktsiooni, kuulmisfunktsiooni ning keele- ja kõnefunktsiooni

Suhtlemise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad nägemisfunktsiooni, kuulmisfunktsiooni ning keele- ja kõnefunktsiooni kõrvalekalde (ehk nägemispuude, kuulmispuude, keele- ja kõnepuude) raskusastme tuvastamisel.

4) teadvusel püsimine ja enesehooldus – muu funktsioon

Teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: teadvusel püsimine ärkveloleku ajal, soole ja põie kontrollimine, söömine ja joomine, muud teadvusel püsimise ja enesehoolduse piirangud. Teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad muu funktsiooni kõrvalekalde (ehk muu puude) raskusastme tuvastamisel.

5) õppimine ja tegevuste elluviimine – vaimne funktsioon

Õppimise ja tegevuste elluviimise valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: tegevuste õppimine, tegevuste alustamine ja lõpetamine, muud õppimise ja tegevuste elluviimise piirangud. Õppimise ja tegevuste elluviimise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

6) muutustega kohanemine ja ohu tajumine – vaimne funktsioon

Muutustega kohanemise ja ohu tajumise valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: väljaskäimine, ohu tajumine, toimetulek muutustega, muud muutustega kohanemise ja ohu

tajumise piirangud. Muutustega kohanemise ja ohu tajumise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

7) inimestevaheline lävimine ja suhted – vaimne funktsioon

Inimestevahelise lävimise ja suhete valdkonnas hinnatakse põhitegevusi: sotsiaalsete olukordadega hakkamasaamine, olukorrale kohane käitumine, muud inimestevahelise lävimise ja suhete piirangud. Inimestevahelise lävimise ja suhtlemise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

Ühel isikul võib samal ajal esineda mitu erinevat funktsiooni kõrvalekallet, mistõttu võidakse tuvastada ka mitu puude liiki.

Määruse § 5 lõikes 7 sätestatakse, et hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimused ja hinnatud valdkondades esinevate piirangute raskusastmete arväärtused on esitatud määruse lisas 1. Määruse parema loetavuse ja kasutusmugavuse huvides on need detailsemad arväärtused viidud eraldi lissasse.

Varem oli määruisel vaid üks lisa, mis sisaldas tööaliste võtmetegevuste raskusastmete vastavustabelit.

Muudatuste tulemusena on määruisel edaspidi kaks lisa:

- 1) lisa 1 käsitleb laste ja vanaduspensioniealiste puude tuvastamise tingimusi ning vastavaid piirangute raskusastmete arväärtusi;
- 2) lisa 2 käsitleb tööaliste puude tuvastamise tingimusi ning vastavaid piirangute raskusastmete arväärtusi.

Määruse § 5 lõike 8 kohaselt tuvastatakse puude raskusaste lastel ja vanaduspensioniealistel selle valdkonna järgi, kus esinevad suurimad piirangud, juhul kui piirangud esinevad mitmes valdkonnas. Näiteks, kui lapsel on liikumisfunktsiooni piirang, mis vastab keskmise puude raskusastmele, ja samal ajal nägemisfunktsiooni piirang, mis vastab raske puude raskusastmele, tuvastatakse lapsel raske puude raskusaste. Funktsiooni kõrvalekalde ehk puude liigina märgitakse mõlemad: nii liikumisfunktsiooni kui ka nägemisfunktsiooni kõrvalekalle.

Määruse § 5 lõikes 9 on sätestatud, millistel juhtudel võib ekspertarst lastel ja vanaduspensioniealistel erijuhtumina tuvastada puude raskusastme. Selline erandlik hindamine on põhjendatud juhul, kui valdkondade kaupa tegutsemisvõimet hinnates ei vasta üksikud piirangud puude raskusastme tuvastamise kriteeriumitele, kuid erinevate piirangute koosmõju tõttu on inimese igapäevane hakkamasaamine raskendatud.

Erijuhtumina tuvastatakse keskmise raskusastmega muu puue olukorras, kus eri liiki piirangud, mis üksikult ei vasta vähemalt keskmise raskusastme tingimustele, põhjustavad koosmõjus selliseid tegutsemise ja osalemise raskusi, mis takistavad isiku eakohast iseseisvat toimetulekut.

Määruse § 5 lõikes 10 on sätestatud, millistest andmetest koosneb arstiõppe läbinud isiku koostatud eksperdiarvamus lapse või vanaduspensioniealise inimese kohta.

Muudatus on oluline, sest tulevikus peaks laste ja vanaduspensioniealiste eksperdiarvamus sarnaselt töövõime hindamise eksperdiarvamusega olema samuti inimesele kättesaadav. See aitab inimesel paremini mõista, millistest osadest eksperdiarvamus koosneb ja millistel alustel on puude raskusaste määratud.

Oluline uuendus on see, et eksperdiarvamuses kajastuvad hinnangud tegutsemise ja osalemise piirangutele ning organismi funktsioonide kõrvalekalletele ja struktuuride

kahjustustele, kasutades rahvusvahelist funktsioneerimisvõime klassifikatsiooni (edaspidi RFK). See lisainfo annab inimesele selgema ülevaate sellest, milliseid tegutsemise ja osalemise piiranguid ekspertarst hindas. Tulevikus võimaldab see info ka sotsiaalsüsteemi (nt kohaliku omavalitsuse) jaoks paremini tuvastada, millised piirangud inimesel esinevad ning millist tuge või teenuseid ta võib vajada.

Eksperdiarvamuses sisalduvad andmed:

- 1) andmed taotluse kohta;
- 2) tuvastatud puude raskusaste;
- 3) puude kestus;
- 4) põhjendus;
- 5) objektiivne staatus ja uuringutulemused;
- 6) tuvastatud funktsiooni kõrvalekalded ja nende raskusastmed;
- 7) hinnatud valdkondades esinevate piirangute raskusastmed;
- 8) diagnoosid, mida arstiõppe läbinud isik on arvamuse andmisel arvesse võtnud;
- 9) hinnatud tegutsemise ja osalemise piirangud, organismi funktsioonide kõrvalekalded ja struktuuride kahjustused ning neid kirjeldavad RFK koodid.

Määruse § 1 punktiga 6 sõnastatakse määruse § 6 uuesti. Paragrahv käsitleb puude raskusastme tuvastamist tööelisel ning selle muudatuse eesmärk on koondada kõik tööelisi puudutavad sätted ühte paragrahvi. Seetõttu viiakse § 6 üle kehtiva määruse § 4 lõiked 5, 8 ja 9 ning § 6 lõiked 1–5 ja 8–9.

Määruse § 6 lõike 1 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 4 lõikest 5. Võrreldes kehtiva määrusega on sõnastust muudetud lõike punktis 3. Kui varem olid suhtlemise valdkonnas välja toodud võtmetegevused nägemine, kuulmine ja kõnelemine ning teiste inimestega suhtlemine, muud suhtlemise piirangud, siis muudatuse tulemusena on määruks välja toodud vaid võtmetegevused nägemine, kuulmine ja kõnelemine. Teiste inimestega suhtlemist ja muid suhtlemise piiranguid ei ole vaja välja tuua, sest SKA tuvastab inimestel eristatavalt nägemis-, kuulmis- ja keele-kõnefunktsiooni kõrvalekalde. Teiste inimestega suhtlemise muid piiranguid hinnatakse valdkonna „inimestevaheline lävimine ja suhted“ all.

Määruse § 6 lõige 2 sätestab, et tööeliste inimeste puude raskusastme tuvastamisel kasutatavad hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimused, hinnatud valdkondades esinevate piirangute raskusastmete arväärtused ja võtmetegevuste raskusastmete vastavustabel on esitatud määruse lisas 2. Tegemist on kehtiva määruse § 4 lõigete 6–7 üleviimisega lissasse ilma sisulisi muudatusi tegemata.

Määruse § 6 lõike 3 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 4 lõikest 8. Sõnastust on keeleliselt parandatud, kuid nende sisu pole võrreldes kehtiva määrusega muutunud.

Määruse § 6 lõige 4 on üle võetud kehtiva määruse § 4 lõikest 9. Punktid 1–4 jäävad muutmata, kuid välja jäetakse punkt 5, mis käsitles isiku enesehinnangut ja kohanemist piirangutega. Selle põhjuseks on asjaolu, et see info esitatakse juba taotluses ning selle korduv esitamine eksperdiarvamuses iga valdkonna kohta ei ole vajalik.

Määruse § 6 lõike 5 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 1. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 6 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 2. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 7 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 3. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 8 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 4. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 9 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 5. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 10 sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 8. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõike 11 sõnastus on üle võetud kehtiva määruse § 6 lõikest 9. Sõnastust on täpsustatud, kuid muudatus ei mõjuta senist praktikat. Sättes täpsustatakse, et erijuhtumina võib tööelisel tuvastada muu funktsiooni keskmise kõrvalekalde, kui eri valdkondades esinevad piirangud ei vasta küll raskusastme tuvastamise kriteeriumitele, kuid nende koosmõju tõttu on isiku igapäevane toimetulek raskendatud. Senine määrus ei täpsustanud, millise funktsiooni kõrvalekaldega erijuhtumil puue tuvastatakse. Nüüd on see selgelt sätestatud.

Määruse § 1 punktiga 7 täpsustatakse määruse § 8 lõike 2 sõnastust. Muudatuse kohaselt määrab Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme kestuse, lähtudes isiku haiguse või vigastuse raskusest ja tervise seisundist ning selle senisest kulust ja prognoositavast muutumisest. Uue sõnastusega jäetakse sättest välja viited elukeskkonna ja rehabilitatsioonivõimalustega arvestamisele puude raskusastme kestuse määramisel. Need asjaolud on jätkuvalt asjakohased puude raskusastme tuvastamisel, kuid puude raskusastme kestuse määramisel neid enam ei arvestata. Selline eristus on kooskõlas PISTS § 2³ lõikega 6, mille kohaselt arvestatakse elukeskkonna ja rehabilitatsioonivõimalustega puude olemasolu ja raskusastme määramisel, mitte aga kestuse määramisel.

Määruse § 1 punktiga 8 sõnastatakse uuesti määruse § 9. Kehtiva määruse §-s 9 on sätestatud keskmise, raske ja sügava puudega tööelise inimese toetuse tingimused. Alates 01.06.2025, kui jõustub PISTS, viiakse raske ja sügava puude raskusastmega tööelise inimese toetuse maksmise tingimused ja suurus PISTS-i. Edaspidi reguleerib määrus vaid keskmise puude raskusastmega tööelisele inimesele toetuse maksmise tingimusi ja suurus, kuna need sõltuvad funktsiooni kõrvalekaldest (puude liigist). Sotsiaaltoetuste määrast loobumise tulemusena on kõik toetuste summad määrukses esitatud täissummadena, ümardatuna ülespoole.

Sotsiaaltoetuste määr (25,57 eurot) kehtestatakse riigieelarvega ja kuni 01.06.2025 arvutatakse puudega inimeste sotsiaaltoetusi selle järgi.

Määruse § 9 lõikes 1 on välja toodud keskmise puude raskusastmega tööelisele inimesele toetuse maksmise tingimused ja toetuse suurus, mis kujunesid järgmiselt:

- 1) liikumisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 161 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 41,17 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 42 eurot;
- 2) nägemisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 148 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 37,84 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 38 eurot;
- 3) keele- ja kõnefunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 112 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 28,64 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 29 eurot;
- 4) kuulmisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 118 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 30,17 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 31 eurot;

5) vaimse funktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 133 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 34,01 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 35 eurot;

6) muu funktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele makstav toetus on kehtiva määruse järgi 142 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 36,31 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 37 eurot.

Määruse § 9 lõike 2 kohaselt makstakse tööelisele isikule, kellel esineb mitme funktsiooni kõrvalekalle, mis vastab keskmisele puude raskusastmele, toetust suurimas võimalikus määras, mis on ette nähtud keskmise puudega tööeliste, s.o 42 eurot.

Määruse § 1 punktiga 9 loetakse määruse lisa lisaks 1 ja see asendatakse käesoleva määruse lisaga 1. Lisa 1 käsitleb lapsel või vanaduspensioniealisel inimesel hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimusi ja hinnatud valdkondades esinevate piirangute raskusastmete arväärtusi.

Lisa 1 punktis 1 on välja toodud, milliseid arväärtusi ekspertarst valdkonnas esinevatele piirangute raskusastmetele paneb. See selgitab, kuidas kujuneb piirangu raskusastme arväärtus. Ekspertarst kirjeldab funktsioonihäiretest tingitud tegutsemise ja osalemise piirangute ulatust RFK määrajate abil, mille tähendused on lisa 1 välja toodud. Piirangu ulatuse kirjeldamisel lähtub ekspertarst võimaluse korral terviseinfos kajastatud standardiseeritud ja normeeritud (ehk kohaliku populatsiooni tulemuste põhjal arvutatud normidega) testidest, millel on konkreetne väärtusskaala.

Lisa 1 punktis 2 on välja toodud, kuidas kujuneb puude raskusaste eri valdkondades esinevate piirangute alusel.

Lisa 1 punktis 3 on välja toodud, kuidas kujuneb puude raskusaste teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas esinevate piirangute alusel.

Määruse § 1 punktiga 10 täiendatakse määrust lisaga 2, mis on esitatud käesoleva määruse lisa 2. Lisa 2 käsitleb tööelisel inimesel hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimusi, hinnatud valdkondades esinevate piirangute raskusastmete arväärtusi ja võtmetegevuste raskusastmete vastavustabelit.

Varem oli määruse lisa vaid võtmetegevuste raskusastmete vastavustabel. Tabelit on uuendatud, sest 2022. aastal muutus taotlusvorm. Võtmetegevuste raskusastmete vastavustabel lisa 2 on samasugune nagu tervise- ja tööministri 7. septembri 2015. a määruse nr 39 „Töövõime hindamise taotlusele kantavate andmete loetelu, töövõime hindamise tingimused ja töövõimet välistavate seisundite loetelu” lisa. Vastavustabelis on muudetud vaid punkti 10. Seal on asendatud mõiste „meditsiinilise hinnangu alusel” mõistega „arsti väljaõppega isiku arvamuse alusel” ning asendatud samas punktis „Jah” väärtus „4” väärtusega „2”. Muudatus tuleneb sellest, et puude raskusastme tuvastamisel on kolmeastmeline raskusastmete skaala – keskmine, raske, sügav. Erijuhtumi korral tuvastatakse inimesel muu funktsiooni keskmine kõrvalekalle. Seetõttu on mõistlik ka antud juhul kasutada keskmise funktsioonipiirangu väärtust „2”.

Lisa 2 punkte 1–4 muudetud ei ole, need on lissasse üle toodud kehtivast määrusest (§ 4 lõiked 6 ja 7 ja § 6 lõiked 6 ja 7).

Määruse §-s 2 on sätestatud määruse jõustumisaeg. Määrus jõustub 1. juunil 2025. a, mil jõustuvad MSMS-iga vastu võetud PISTS-i muudatused.

3. Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole puutumuses Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

4. Määruse mõjud

Määruses esitatud muudatuste eesmärk on tuua välja keskmise puudega tööeliste inimeste toetuse maksmise tingimused ja suurused ning luua selgemad alused laste ja vanaduspensionistide puude raskusastme tuvastamiseks nii, nagu see on sätestatud kehtivas määruses tööeliste puhul. Mõju analüüsimise eesmärk on hinnata seda, kas ja millisel määral mõjutavad määruses esitatud muudatused riigieelarvet ning puudega inimeste õigusi ja nende toimetulekut võrreldes kehtiva olukorraga. Detailsemalt on toetuste suurenemist ja nende sotsiaaltoetuste määrast lahtisidumisega seonduvaid mõjusid hinnatud MSMS-iga vastu võetud PISTS-i seletuskirja mõjude osas.

Määruses esitatud muudatuste rakendamisel võib lähtuvalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirjast ning mõjude hindamise metoodikast ja kontrollküsimustikust eeldada mõju esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalne mõju, mõju majandusele ning mõju riigiasutuste korraldusele, kuludele ja tuludele.

Määruses esitatud muudatused ei avalda mõju välissuhetele, kohaliku omavalitsuse korraldusele, julgeolekule, regionaalarengule ega elu- ja looduskeskkonnale ning seetõttu ei ole mõju nendes mõjuvaldkondades hinnatud.

Eestis oli 31.12.2024 seisuga 107 952 puudega inimest, neist keskmise puudega 44 847, raske puudega 52 810 ja sügava puudega 10 295 inimest (tabel 1).

Tabel 1. Puudega inimesed vanuserühmade ja puude raskusastmete kaupa seisuga 31.12.2024

Vanuserühm	0–15	16–17	18–64	65+	Kokku
Keskmine	4 719	710	22 407	17 011	44 847
Raske	3 508	274	13 173	35 855	52 810
Sügav	425	87	3 764	6 019	10 295
Kokku	8 652	1 071	39 344	58 885	107 952

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

4.1. Tööeliste puudetoetuste ümardamine

Sihtrühm: keskmise puudega tööelised

Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik keskmise puudega inimesed vanuses 16–64 ehk 23 117 inimest. PISTS-i muudatusega ümardatakse kõik keskmise puudega tööeliste inimeste toetused ülespoole (toetused jäävad vahemikku 29–42 eurot kuus).

Tabel 2. Keskmise puudega tööelised (16–64) seisuga 31.12.2024

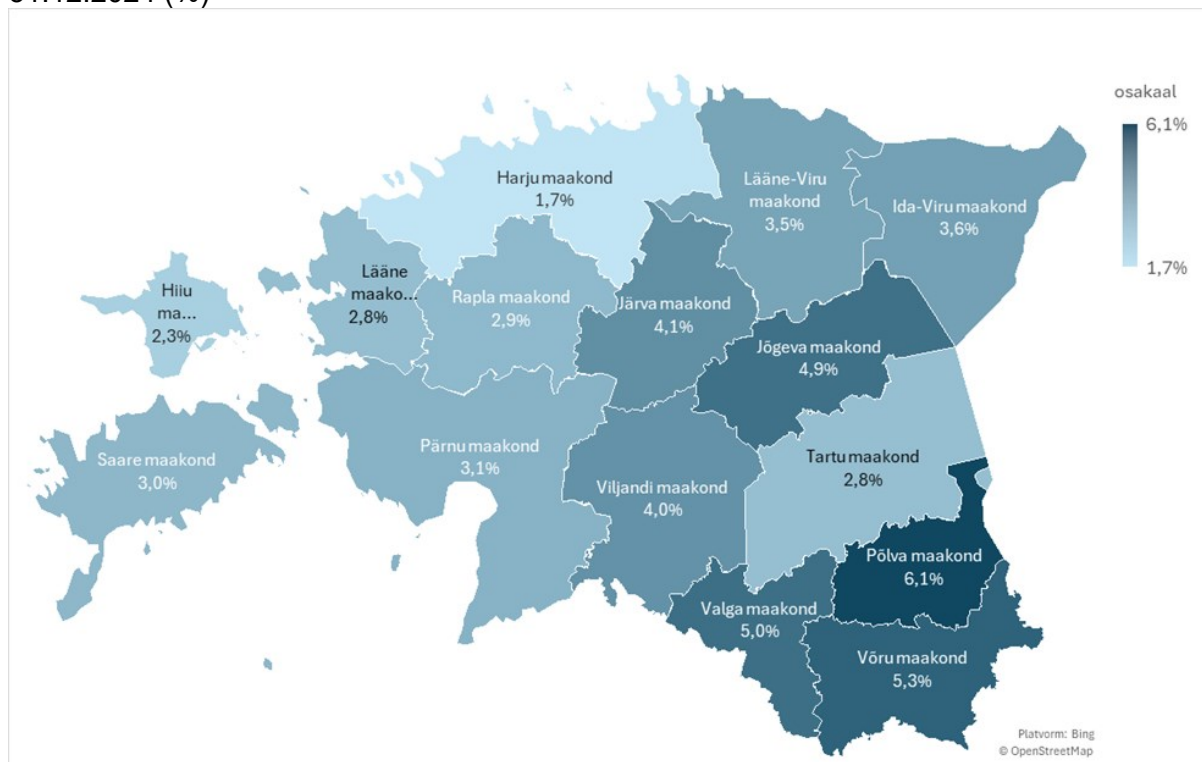
Puudeliik	Inimeste arv aastas	Puude-toetus kuus praegu	Puudetoetuse kulud aastas praegu	Puude-toetus kuus uus	Kulud aastas	sh lisakulud aastas
Keele- ja kõnepuue	137	28,64	47 084	29	47 676	592
Kuulmispuue	1 110	30,17	401 864	31	412 920	11 056
Liikumispuue	6 737	41,17	3 328 347	42	3 395 448	67 101

Liitpuue	5 786	41,17	2 858 515	42	2 916 144	57 629
Nägemispuue	427	37,84	193 892	38	194 712	820
Psüühikahäire	6 726	34,01	2 745 015	35	2 824 920	79 905
Vaimupuue	90	34,01	36 731	35	37 800	1 069
Muu	2 100	36,31	915 012	37	932 400	17 388
puudub	4	41,17	1 976	42	2 016	40
Kokku	23 117		10 528 438		10 764 036	235 598

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Regionaalselt mõjutab muudatus enim Põlva maakonda, kuna keskmise puude raskusastmega tööelisi (16–64-aastased) on enim Põlva maakonnas (6,1% tööelisest elanikkonnast) ja kõige vähem Harju maakonnas, kus 1,7%-le tööelisest elanikkonnast on määratud keskmine puude raskusaste (joonis 1).

Joonis 1. Keskmise puude raskusastmega inimeste osakaal rahvastikus maakonniti seisuga 31.12.2024 (%)

Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Sotsiaalne mõju ja mõju majandusele

Muudatusettepaneku kohaselt ümardatakse keskmise puudega tööeliste toetused ülespoole ning loobutakse senisest riigieelarvega kehtestatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määrast (mille alusel arvutatakse puudega inimeste sotsiaaltoetuse summad). Nimetatud määr asendatakse toetuste summadega, mis muudab seaduse ja toetuste summad selgemaks ning loob parema ühtsuse teiste sotsiaalvaldkonna seadustega.

Puudetoetuste ümardamisega seoses on vaja teha väiksemaid muudatusi SKA infosüsteemides, töökorralduses ja protseduurides, kuid selle mõju on väike ning mõju avaldumise sagedus on ühekordne. Seetõttu ei ole mõju hindamise kriteeriumide alusel tegemist muudatustega, mis vajaksid põhjalikumat mõjuanalüüsi.

4.2. Puude raskusastme tuvastamise sätete täpsustamine

Sihtrühm: puudega lapsed ja vanaduspensioniealised

Määruse muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik puudega lapsed (vanuses 0–15) ja puudega vanaduspensioniealised (vanuses 65+), st ligi 68 tuhat inimest (tabel 1). Määruse muudatus aitab kaasa õigusselguse tagamisele laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamisel.

Sotsiaalne mõju ja mõju majandusele

Määruse muudatus aitab puudega inimestel paremini mõista, milliseid eluvaldkondi hinnatakse ja kuidas kujuneb nende puude raskusaste. RFK alusel lisatav info piirangute kohta selgitab, kuidas ekspertarst on inimese tervises seisundist tulenevaid takistusi hinnanud. Tulevikus on SKA-I plaanis edastada seda infot KOV-idele ka STAR-i kaudu, et vajalikku tuge ja teenuseid paremini kavandada.

Seega on määruse sätete täpsustamise mõju sihtrühmale positiivne. Mõju avaldumise sagedus on hinnanguliselt keskmine¹, aga mõju ulatus väike – muudatusega ei kaasne sihtrühmale kohanemiskulude ega halduskoormuse suurenemist. Seetõttu ei ole mõju hindamise kriteeriumide alusel tegemist muudatusega, mis vajaks põhjalikumalt mõjuanalüüsi.

4.3. Riigivalitsemine (riigieelarve ja KOV-i kulud)

Kavandatud muudatused avaldavad mõju riigieelarve kuludele.

Keskmise puudega tööealiste (16–64) toetuse ümardamisega seotud lisakulu aastast on hinnanguliselt 0,24 mln eurot (tabel 3).

Tabel 3. Puudetoetuse ümardamisega seotud lisakulud aastast

	Isikute arv	Kulud enne muudatust 2024. aastal, eurot	Lisakulud 2025. aastal, eurot	Lisakulud 2026. aastal, eurot
Tööealise (16–64) puudetoetuse ümardamine ülespoole	23 117	10 528 438	117 799	235 598
Kokku		10 528 438	117 799	235 598

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Riigiasutustest mõjutavad muudatused SKAd ja TEHIKut. Keskmise puudega tööealiste toetuse ümardamine ei avalda SKA töökorraldusele olulist mõju ning mõju ulatust ja mõju avaldumise sagedust saab hinnata pigem väikeseks. Mõju TEHIKule on väike, kuna mõju avaldumise sagedus on ühekordne. IT-süsteemide puhul piisab olemasolevate seadistuste muutmisest – uusi SKAIS2 arendusi ei ole seoses määruse muudatustega vaja teha. Vajalikud tehnilised muudatused on testimisel.

Ekspertiisipraktika sisu otseselt ei muutu, määruse muudatused aitavad pigem senist lähenemisviisi ühtlustada ning loovad selgemad raamid eksperdiarvamuste koostamiseks. Laste ja vanaduspensioniealiste puhul võimaldab määrus piiranguid RFK põhjal täpsemalt kirjeldada.

¹ Muudatus mõjutab puude raskusastme tuvastamist üldisemalt (muudatus ei ole ühekordne), tulevikus tugi ja teenused paranevad.

Ekspertarstide töö muutub loogilisemaks ja kiiremaks. Kuigi alguses võib RFK koodide lisamine võtta lisaaega, ei pikene sellega menetlustähtajad. Juhendi rakendamise on SKA ajastanud perioodile, mil taotluste hulk on väiksem. Laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise aluste täpsustamisega SKA hinnangul kulusid ei lisandu. Seega võib kokkuvõttes mõju riigiasustustele hinnata pigem väikeseks.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk on väike. Infosüsteemide arendamisega võib kaasneda väike risk: kui vajalikud muudatused ei valmi õigeaks ajaks, võib see suurendada SKA töökoormust: töötajad peavad selgitama toetuste muudatuste või väljamaksete hilinemise põhjuseid. Ekspertarstide töökoormus ja menetluse kestus võivad alguses veidi suurened, kuid need jäävad seaduses ette nähtud piiridesse. Määruse rakendamine ei too kaasa täiendavat rahalist kulu.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse muudatuste tulemusena ümardatakse keskmise puudega tööelise toetused ülespoole täissummadeni ning loobutakse senisest riigieelarves kehtestatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste määrast. Määruse muudatuste prognoositav lisakulu on 2025. aastal 117 799 eurot ja 2026. aastal 235 598 eurot. Detailsemalt on kulud esitatud seletuskirja tabelis 3. Muudatuste eelarveline mõju on välja toodud [29.07.2024 vastu võetud MSMS-i \(millega suurendati puudetoetusi\) seletuskirjas \(seletuskirja lisa uuesti arutamiseks teiseks lugemiseks\)](#). Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste puhul on tegemist riigieelarve arvestusliku kuluga.

Laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise aluste täpsustamisega kulusid ei lisandu.

6. Määruse jõustumine

Määrus on kavandatud jõustuma 1. juunil 2025. a, mil jõustuvad MSMS-iga vastu võetud PISTS-i muudatused.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Puuetega Inimeste Kojale ja Sotsiaalkindlustusametile.

Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkusteta. Sotsiaalkindlustusameti ja Eesti Puuetega Inimeste Koja ettepanekud on välja toodud seletuskirja lisas.